

Kraków, 15.09.2023 r.

Dr hab. Grażyna Kosiba, prof. AWF
Instytut Nauk Społecznych
Zakład Teorii i Metodyki Wychowania Fizycznego
Akademia Wychowania Fizycznego
im. Bronisława Czecha w Krakowie

Recenzja

rozprawy doktorskiej pt.: *Dodatkowa aktywność fizyczna w kontekście rozwoju sprawności fizycznej i trwałości postaw prozdrowotnych dzieci w wieku 6-7 lat*

Autor: mgr Paweł Lisowski

Promotor: prof. dr hab. Michał Bronikowski

Promotor pomocniczy: dr hab. Adam Kantanista, prof. AWF

W ostatnich dekadach obserwuje się znaczący i systematyczny spadek aktywności fizycznej oraz sprawności motorycznej dzieci i młodzieży, a także wzrastającą ilość czasu, jaką współcześni uczniowie poświęcają na korzystanie z urządzeń cyfrowych. Problem systematycznie obniżającej się aktywności i sprawności fizycznej obserwujemy już na etapie edukacji wczesnoszkolnej. Jest on spowodowany nie tylko zmianą organizacji codziennych zajęć dzieci w tym wieku, ale także niską jakością obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego w szkole. Już w latach 90. Andrzej Pawłucki w swoim opracowaniu „Nauczyciel wobec wartości zdrowia – studium krytyczne” (1997) wysunął hipotezę tzw. luki edukacyjnej w kształtowaniu postaw i zachowań prozdrowotnych uczniów klas młodszych szkoły podstawowej, wskazując jako przyczynę m.in. niewystarczające kompetencje nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej do pełnienia roli nauczyciela zdrowia. Niewiele też w tym zakresie zmieniło wprowadzenie do wychowania fizycznego edukacji zdrowotnej, która już na początku nauki szkolnej przewiduje kształtowanie prozdrowotnych postaw uczniów.

Z tych też względów podjęty przez mgr Pawła Lisowskiego problem jest interesujący nie tylko poznawczo, a przede wszystkim ważny praktycznie.

Magister Paweł Lisowski jako tytuł osiągnięcia naukowego podaje monotematyczny cykl dwóch publikacji naukowych pod wspólnym tytułem: *Dodatkowa aktywność fizyczna*

w kontekście rozwoju sprawności fizycznej i trwałości postaw prozdrowotnych dzieci w wieku 6-7 lat.

Na ten cykl składają się prace opublikowane w latach 2020-2022 w czasopismach o łącznej punktacji MEiN wynoszącej 180 pkt oraz wskaźniku IF = 6,225, w których Doktorant jest pierwszym współautorem.

Są to następujące publikacje:

- Lisowski P., Kantanista A., Bronikowski B. (2020) Are There Any Differences between First Grade Boys and Girls in Physical Fitness, Physical Activity, BMI, and Sedentary Behavior? Results of HCSC Study. *International Journal Environmental Research Public Health*; 17(3):1109. <https://doi.org/10.3390/ijerph17031109>;
- Lisowski P., Kantanista A., Bronikowski B. (2022) Moderate Effects of School-Based Time Increasing Physical Education Intervention on Physical Fitness and Activity of 7-Year Pupils – A Report from a Follow-Up of a HCSC Study. *Children*, 9(6): 882, <https://doi.org/10.3390/children9060882>.

Należy zaznaczyć, że prace te zostały opublikowane w znaczących czasopismach naukowych, a zatem wcześniej były rzetelnie i pozytywnie ocenione.

Opis publikacji – uwagi

W pierwszej z wyżej wymienionych publikacji Doktorant przedstawia wyniki badań nad sprawnością fizyczną, częstością podejmowania różnych form aktywności fizycznej, częstością występowania niedowagi, masy ciała w normie i nadwagi, a także ilością czasu spędzanego na zajęciach sedentaryjnych, z uwzględnieniem płci. W drugiej zaś dokonuje oceny wpływu 15-tygodniowej interwencji przeprowadzonej wśród 6–7-letnich dziewcząt i chłopców, na ich sprawność fizyczną, częstość podejmowania aktywności fizycznej oraz ilość czasu spędzanego na zajęciach sedentaryjnych bezpośrednio po interwencji oraz rok po jej zakończeniu. W badaniach tych zastosowano eksperyment pedagogiczny z techniką dwóch grup równoległych. Uczniowie sześciu losowo wybranych klas (n = 151) utworzyli grupę eksperymentalną, natomiast uczniowie trzech pozostałych klas (n = 61) grupę kontrolną. W programie dla grup eksperymentalnych zaplanowano dwie jednostki dodatkowych zajęć ruchowych o charakterze gier i zabaw ruchowych, prowadzonych przez przeszkolonych w tym celu trenerów lokalnego klubu sportowego. Podczas badań trzykrotnie przeprowadzono pomiary antropometryczne, za pomocą pięciu testów sprawnościowych zmierzono sprawność fizyczną oraz oceniono zachowania związane z aktywnością fizyczną

i stylem życia badanych dzieci, wykorzystując w tym celu kwestionariusz używany w ramach projektu Healthy Children in Sound Communities (HCSC). Realizowane badania – co trzeba podkreślić – były częścią międzynarodowego projektu HCSC, co też obligowało Autora badań do dostosowania ich założeń, a także metod i narzędzi badawczych do wymogów projektu.

Ponieważ program zajęć dodatkowych został – z powodu jak sądzę wymagań wydawniczych czasopisma – lakonicznie przedstawiony, a niewątpliwie każda tego rodzaju interwencja zasługuje na bardziej szczegółowe omówienie, prosiłabym o krótką, ale bardziej wnikliwą charakterystykę wdrożonego programu podczas publicznej obrony pracy doktorskiej, w tym odpowiedź na pytanie: Jakie szczegółowe zadania obejmował wdrożony program zajęć dodatkowych i jak były one realizowane?

Badania społeczne, w tym pedagogiczne są uwikłane w dużą liczbę uwarunkowań osobniczych, szkolnych, środowiskowych, które mogą zakłócać relacje między zmiennymi. Aby ustrzec się przed zarzutami, że na wyniki badań miały wpływ inne aniżeli zaplanowane przez badacza czynniki niezbędna jest ciągła kontrola warunków, w jakich zachodzi badane zjawisko. Dotyczy ona zarówno czynnika (czynników) eksperymentalnego, zmian powstałych pod jego (ich) wpływem, jak i wszystkich okoliczności i zdarzeń, które mogłyby wpłynąć na jakość danych empirycznych. W związku z powyższym chciałabym też zapytać: Jaki wpływ na realizację i monitorowanie programu miał Autor badań?

Autor odnosząc się do sformułowanych w publikacjach hipotez, stwierdził m.in., że zastosowanie 15-tygodniowego programu dodatkowych zajęć ruchowych nie wywołało jednoznacznie pozytywnych długoterminowych zmian w zakresie badanych właściwości (zmiennych).

Do przedstawionych w pracy wyników badań Autor odniósł się w dyskusji. Dokonując interpretacji i krytycznej analizy uzyskanych wyników, starał się wyjaśnić różnice między wynikami swoich i podobnych badań realizowanych m.in. przez autorów w Niemczech i Holandii. Wskazał też na szereg ograniczeń związanych z realizacją badań własnych, m. in. na małą próbę uczestniczących w badaniach dzieci, okres rozwoju biologicznego i psychofizycznego badanych uczniów, a także na ograniczenia wynikające z powiązania programu z realizowanym w innych krajach projektem HCSC (np. narzędzia badawcze). Kolejnym ograniczeniem, na które zwrócił uwagę Autor badań jest czas trwania eksperymentu (15 tygodni), zastanawiając się, czy oczekiwane efekty, lokujące się w takich obszarach jak sprawność fizyczna czy postawy nie wymagają dłuższego okresu

oddziaływania, a tym samym dłużej trwającego eksperymentu? W przeciwieństwie do zmian związanych np. z pomnażaniem wiedzy czy umiejętności, możliwych do osiągnięcia w stosunkowo krótkim czasie. Autor wskazał tu również na realizowany w postaci gier i zabaw ruchowych program zajęć, który prawdopodobnie nie był wystarczająco stymulujący w obszarze badanych elementów sprawności fizycznej. Podkreślił również, że wyniki badań z wykorzystaniem programów (interwencji) mających na celu poprawę sprawności i aktywności fizycznej dzieci i młodzieży nie są jednoznaczne, a brak oczekiwanych efektów mógł być spowodowany, co udowadnia przytaczając wyniki badań innych autorów, brakiem zaangażowania w te przedsięwzięcia rodziców i społeczności szkolnej czy też niedoskonałych technik pomiaru.

Sformułowane przez Doktoranta w omawianej części pracy uwagi, niewątpliwie podnoszą rzetelność i wiarygodność zrealizowanych badań eksperymentalnych.

Na zakończenie Autor wypracował dwa wnioski odpowiadające dwóm postawionym w przedłożonych publikacjach problemom badawczym, odnosząc się tym samym do wyników badań oraz zaproponował rekomendacje dotyczące projektowania programów nauczania, w tym aktywności fizycznej dla dzieci rozpoczynających naukę w szkole podstawowej. W jednej z nich zwrócił uwagę na szczególną rolę rodziców i całego środowiska szkolnego, a nie tylko nauczycieli wychowania fizycznego, w kreowaniu zachowań oraz postaw prozdrowotnych dzieci i młodzieży szkolnej.

Dodatkowo chciałabym szczególnie podkreślić, że eksperyment jako metoda badania zjawisk społecznych, edukacyjnych itp. ma niewątpliwie walory poznawcze i praktyczne. Jednak wysiłki, jakie należy podjąć organizując eksperyment, jego realizacja w naturalnych warunkach pracy i edukacji jego uczestników, niepewność wyników – niejednokrotnie zniechęcają badaczy do korzystania z tej metody naukowego poznania. Świadczą o tym rzadkie przykłady prac z zastosowaniem tej właśnie metody badań. Biorąc pod uwagę wyżej wymienione i wcześniej opisane problemy związane z podejmowaniem tego rodzaju badań, każda próba eksperymentalnej weryfikacji postawionych w badaniach pytań i hipotez, a szczególnie dotyczy to badań społecznych, edukacyjnych, dowodzi dużej odwagi i determinacji badawczej. Autor niewątpliwie taką odwagę i determinację wykazał.

Konkluzja końcowa

W odniesieniu do tak przedstawionej problematyki stwierdzam, że monotematyczny cykl publikacji naukowych pt.: *Dodatkowa aktywność fizyczna w kontekście rozwoju*

sprawności fizycznej i trwałości postaw prozdrowotnych dzieci w wieku 6-7 lat został zatytułowany adekwatnie do formułowanych w nim treści. Układ pracy jest zgodny z zasadami pracy naukowej, typowy dla prac badawczych w naukach o kulturze fizycznej. Piśmiennictwo jest zadowalające i aktualne. Pod względem językowym i edytorskim praca nie budzi zastrzeżeń.

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska spełnia zatem wymagania stawiane rozprawom naukowym na stopień naukowy doktora nauk o kulturze fizycznej, określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668, z późn. zm.). Wnioskuje zatem do Rady Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu o dopuszczenie Pana mgr Pawła Lisowskiego do publicznej obrony pracy doktorskiej i dalszej procedury, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Jednocześnie składam wniosek do Rady Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Pawła Lisowskiego.

Grzegorz Kosielec